

Aproprijacija pejorativa

Paškoto, Mario

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:428835>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Mario Paškoto

Aproprijacija pejorativa

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za filozofiju

Mario Paškoto

Matični broj: 0009080549

Aproprijacija pejorativa

ZAVRŠNI RAD

Studij: preddiplomski sveučilišni studij filozofije i engleskog jezika i književnosti

Mentorica: dr. sc. Martina Blečić

Rijeka, lipanj 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. PEJORATIVI I POGRDNOST.....	3
3. APROPRIJACIJA PEJORATIVA.....	7
3.1. BRONTSEMINA REKONCEPTUALIZACIJA.....	10
4. TRI OBJAŠNJENJA APROPRIJACIJE	12
4.1. TEORIJA VIŠEZNAČNOSTI.....	13
4.2. TEORIJA IZUZETKA.....	15
4.3. TEORIJA ODJEKIVANJA	18
5. STAV AUTORA	20
6. ZAKLJUČAK.....	22
7. SAŽETAK	24
8. LITERATURA	25
8.1. INTERNETSKI IZVORI	25

1. UVOD

Iako je rasprava o pejorativima buknila u 21. stoljeću, pitanja o prirodi pejorativa i izvoru pogrdnosti muče čovjeka otkada postoji jezik. Razvoj jezika podigao je ljudsku komunikaciju na višu razinu, međutim, on se istovremeno počeo koristiti i kao oružje – za izražavanje nezadovoljstva, ljutnje i, u najgorem slučaju, netrpeljivosti. Mržnja prema drugome koja se dotada izražavala udarcem ili gestikulacijom, počela se pokazivati i riječju. Prirodno je da, s vremenom, žrtve i društvo počnu promišljati o sadržaju takvih riječi te se zapitaju zbog čega pejorativi imaju toliki utjecaj na pojedinca i zajednicu.

Filozofi jezika i lingvisti najviše se bave pejorativima, ali nisu jedini. Za njima ne zaostaju ni etičari, pravnici, sociolozi, psiholozi ni komičari. Filozofi jezika i lingvisti svojim pristupom ulaze u srž pejorativa i raspravljaju o svojstvu pejorativnosti, etičari i pravnici stavljaju naglasak na moralnost i kažnjivost takvih izraza, sociolozi i psiholozi govore o motivima govornika te posljedicama na pojedinca/društvo, a komičari nas podsjećaju na svakodnevnu prisutnost pejorativa u našim životima. U ovom se radu pristupa pejorativima na filozofsko-lingvistički način s naglaskom na aproprijaciju odnosno prisvajanje pejorativa.

Prvo se nastoji naći zadovoljavajuća definicija pejorativa te napraviti (donekle) zadovoljavajuća klasifikacija tih riječi prema vrsti. Nakon toga se ukratko navode glavna filozofska pitanja vezana uz pejorative – pitanje ekspresivnosti i deskriptivnosti, pitanje istinitosti, pitanje suučesništva, pitanje umetnute uporabe i autonomnosti te pitanje aproprijacije.¹ Na poslijetku se prezentiraju dvije osnovne pozicije u raspravi o pejorativima. Prema prvoj poziciji, pejorativi omalovažavaju zbog pogrdnog sadržaja koji posjeduju ili prenose, dok se zagovornici druge pozicije ne slažu s tim te negiraju bilo kakav pogrdni sadržaj – bio to sadržaj u doslovnom (semantičkom) ili u širem (pragmatičkom) smislu.

Drugi dio ovog rada bavi se temom aproprijacije odnosno načinom na koji žrtve prisvajaju pogrdu. Početni korak je općenita definicija aproprijacije kao fenomena te definicija aproprijacije u kontekstu rasprave o pejorativima. Govori se o teorijskom i empirijskom istraživanju te pojave te o problemima koje aproprijacija zadaje filozofima. Zatim slijedi dublja analiza pozicije *za* i pozicije *protiv* aproprijacije o kojima Robin Brontsema govori u svom često

¹ Navedeno nazivlje nije službeno, već je izbor autora. Postoji još mogućih formulacije navedenog nazivlja.

citiranom djelu *A Queer Revolution: Reconceptualizing the Debate Over Linguistic Reclamation*. Brontsemu ne zadovoljava dotadašnja crno-bijela analiza aproprijacije zbog čega nudi slojevitiji pristup pozicijama i, uz to, navodi različite ciljeve aproprijacije.

Posljednje pitanje kojim se ovaj rad bavi vrlo je kompleksno i pravi probleme mnogim autorima. Iako su dali zadovoljavajuće odgovore na većinu pitanja o pejorativima, autori se ne mogu pohvaliti uspješnom i sveobuhvatnom teorijom ako ne ponude objašnjenje za fenomen aproprijacije. Kako je moguće da napadnuta skupina među sobom počne koristiti riječ koja je stvorena kako bi ih omalovažavala? Koja je razlika između pejorativa koji koristi nečlan i istog pejorativa koji koristi član napadnute grupe? Ako članovi napadnute grupe imaju pristup neutralnom ili pozitivnom značenju pejorativa, mogu li i nečlanovi koristiti pejorative na jednak način? Rad će se osvrnuti na tri teorije koje pokušavaju odgovoriti na ova i slična pitanja – najintuitivniju teoriju višeznačnosti (*ambiguity account*), teoriju izuzetka (*'escape clause' account*), koju zastupaju Anderson i Lepore, i teoriju odjekivanja (*echoic account*) koju zastupa Bianchi. Naglasak će biti na osnovnim problemima tih teorija.

Na samom kraju slijedi autorov stav, zaključak i sažetak čitave rasprave o pejorativima i njihovoj aproprijaciji.

2. PEJORATIVI I POGRDNOST

Pejorativi, u hrvatskom jeziku poznatiji kao pogrđnice, su riječi koje najčešće vežemo uz nešto negativno. Hrvatska enciklopedija pejorativ definira kao „riječ koja, uz svoje temeljno značenje, ima i značenje poruge, pogrđe, prijezira“,² a Proleksis enciklopedija kao „naziv za riječ koja služi za ruganje, grđenje, kojom se iskazuje prijezir“.³ Američki Merriam-Webster ih definira kao riječi i fraze koje imaju negativnu konotaciju ili kojima je svrha omalovažiti,⁴ dok ih engleski Oxford Learner's Dictionary ukratko opisuje kao riječi koje izražavaju osudu ili kritiku.⁵ Iako je svaka od ovih definicija drukčije formulirana, sve se slažu da su pejorativi „negativne“

² Hrvatska enciklopedija, <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47339> (datum pristupa: 20. lipnja 2021.)

³ Proleksis enciklopedija, <https://proleksis.lzmk.hr/41216/> (datum pristupa: 20. lipnja 2021.)

⁴ Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/pejorative> (datum pristupa: 20. lipnja 2021.)

⁵ Oxford Learner's Dictionaries, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/pejorative?q=pejorative> (datum pristupa: 20. lipnja 2021.)

riječi koje većinom koristimo kako bismo se rugali ili omalovažili. Navedena formulacija nije najbolja, ali je dovoljno dobra za potrebe ovog rada.

Kada govorimo o meti poruge ili osude koju pejorativi izražavaju, najčešće govorimo o živim bićima, iako je moguće da meta pejorativa bude ono neživo kao što su npr. objekti ili situacije. Primjeri takve uporabe pejorativa su riječi *vukojebina*, *sranje*, *cipeletine*, *zajeb* i slično.⁶ Ona uporaba u kojoj su mete živa bića je puno češća. Psa možemo nazvati *psetom*, a čovjeka možemo nazvati *debilom* ili *srbendarom*. Iako se na prvu ne čini tako, između ova dva primjera postoji suštinska razlika. Prvi kao metu ima pojedinca – kada nekoga nazovemo *debilom*, niti prozivamo niti omalovažavamo ikoga osim te osobe. Riječ *debil* ovdje izražava razočarenje ili osudu ponašanja određenog pojedinca. Što se tiče drugog pejorativa, čini se da on omalovažava skupinu kojoj određeni pojedinac pripada. Kada Srbina nazovemo *srbendarom*, ne omalovažavamo samo njega, već sve Srbe. *Srbendara* omalovažava na nacionalnoj osnovi, dok *debil* omalovažava ponašanje pojedinca. Intuicija je da netko tko može reći *debil*, a unatoč toj mogućnosti odabere riječ *srbendara*, ima želju prenijeti generalnu netrpeljivost prema toj skupini. Takvi pejorativi, koji omalovažavaju i pojedinca i cijelu skupinu, u engleskom se jeziku i u većini literature nazivaju *slurs*. U ovom radu takvi će se pejorativi također nazivati slurovima, dok će se oni koji omalovažavaju isključivo pojedinca jednostavno nazivati uvredama. Uz slurove koji omalovažavaju na nacionalnoj ili rasnoj osnovi kao što su *srbendara*, *nigger*, *paštar*, *wop*, *cigan*, također postoje i oni koji omalovažavaju na osnovi roda ili spola (*tranny*, *pička*), seksualne orijentacije (*queer*, *peško*), zanimanja (*kurva*, *drot*) i tako dalje. Neki pejorativi često se koriste i kao uvrede i kao slurovi. Tako, naprimjer, pejorativ *kurva* može biti upućen ženi koju govornik smatra drskom, ali može biti upućen i prostitutki te time izražavati prijezir prema svima koji se bave prostitucijom.

Ovime dolazimo do pitanja ekspresivnosti i deskriptivnosti slurova. Kada jedna osoba drugu nazove *srbendarom*, izražava li ona svoje emotivno stanje prema meti ili pak opisuje metu. Izgleda da se slurovi nalaze negdje između. Slur *srbendara* razlikuje se od potpuno ekspresivnih pojmova kao što je *fuj*, ali i od potpuno deskriptivnih pojmova kao što je *Srbin*. Glavna razlika

⁶ Netko bi mogao prigovoriti da se riječ *sranje* često koristi kao običan usklik koji ne referira ni na što. Kao što u određenoj uporabi referira na objekt (npr. loš automobil), moglo bi se tvrditi da u kontekstu uskliku nije „riječ u prazno“, već referira na lošu sreću, pogrešku ili neželjenu situaciju. Međutim, ovaj rad se ne bavi tom problematikom.

između riječi *srbendara* i riječi *fuj* je ta da riječ *fuj* nema uvjete korištenja, odnosno može biti upućena bilo kome, dok *srbendara* ne može biti upućena bilo kome, već jedino čovjeku koji je Srbin ili usko povezan sa Srbijom. Izgleda da su slurovi do određene razine deskriptivni, ali opet nisu potpuno deskriptivni kao i njihovi neutralni parnjaci. Riječ *Srbin* može se smatrati potpuno deskriptivnom, dok *srbendara* ipak posjeduje i ekspresivnu notu. Postavlja se, dakle, pitanje o prirodi slurova.

Također se postavlja pitanje mogu li se tvrdnje u kojima se pojavljuju slurovi nazvati istinitima/neistinitima. Sljedeći primjer pojasnit će problematiku:

(1) Jovan je Srbin.

(2) Jovan je srbendara.

U prvom primjeru je moguće bez ikakvog problema odrediti je li tvrdnja istinita ili neistinita. Ukoliko je Jovan uistinu Srbin tada je tvrdnja (1) istinita, ukoliko je npr. Slovenac tada je neistinita. No problem nastaje kada se procjenjuje istinitost tvrdnje (2). Neki će tvrditi da se koristimo jednakom logikom kao i u primjeru (1). Ukoliko je Jovan Srbin tada je tvrdnja (2) istinita, ukoliko je npr. Slovenac tada je neistinita. Drugi se neće složiti i zastupat će ideju da tvrdnje u kojima se pojavljuju slurovi nemaju istinosnu vrijednost zato što slurovi imaju i ekspresivnu notu. Reći da je tvrdnja (2) istinita značilo bi tvrditi da je Jovan Srbin te da zbog toga zaslužuje prijezir.

Vrlo česta problematika kojom se filozofi i lingvisti bave je problematika umetnute uporabe i autonomnosti slurova. Slurovi omalovažavaju kada ih negiramo, umetnemo u pitanje pa čak i kada indirektno citiramo napadača.⁷

(1) Jovan nije srbendara.

(2) Je li Jovan srbendara?

(3) Ivan kaže da mrzi srbendare.

Svaki od primjera pokazuje kako su slurovi vrlo negativni pojmovi koji uspijevaju omalovažiti čak i kada govorniku to nije namjera. Primjer (1) zvuči kao da govornik implicira postojanje

⁷ Hom, C. 2010, *Pejoratives*, Philosophy Compass, str. 168-169.

srbendara iako negira da je Jovan *srbendara*. U primjeru (2) govornik također implicira postojanje *srbendara* iako direktno ne omalovažava. U primjeru (3) onaj koji omalovažava je Ivan, ali će se slur pripisati onome tko citira Ivana. Može se tvrditi da je direktno citiranje jedan od načina kojim se govornik može „ograditi“ od negativnosti slura, ali moguće je tvrditi i da su slurovi suviše moćni i autonomni da bi se govornik uspio potpuno „ograditi“ od njih.⁸

Pitanje suučesništva također je bitno. Uspješna teorija mora objasniti zbog čega slurovi u tolikoj mjeri utječu na okolinu. Ako netko na blagajni izjavi „Srbendaro, ubrzaj!“, mnogo ljudi osjetit će snažnu potrebu da reagira na način da iskaže neslaganje. Čini se kao da oglašivanje na takve riječi čovjeka čini suučesnikom u mrziteljskom činu. Dok će jedni reagirati i izraziti neslaganje, drugi će osjetiti potrebu da se i oni priključe omalovažavanju mete koju smatraju manje vrijednom.

Kao što je navedeno u uvodu, pitanje aporijacije pejorativa (posebice slurova) glavno je pitanje kojim se bavi ovaj rad. Više o tom fenomenu u sljedećem poglavlju.

Prema odgovorima koje nude na ova pitanja razlikujemo dvije pozicije.⁹ Prva pozicija smatra da slurovi sadrže ili prenose određeni pogrdni sadržaj. U stranoj literaturi takve se teorije nazivaju *content-based theories* budući da se radi o teorijama koje pretpostavljaju da pogrdni sadržaj postoji. Taj pogrdni sadržaj može biti, leksički gledano, „utkan“ u samu riječ, ali može i proizaći iz konteksta uporabe. Dakle, *content-based* teorije tvrde ili da je pogrdni sadržaj dio osnovnog značenja slura ili da se pogrdni sadržaj stvara pri određenoj uporabi slura (npr. teorija pretpostavke tvrdi da pogrdni sadržaj nije doslovno unutar slura, već je u činjenici da onaj koji izgovara slur ima predrasude prema napadnutoj grupi). Dakle, kada se napadač Afroamerikancu obrati riječju *nigga*, to je pogrdno ili zato što je u samoj riječi *nigga* pogrdan sadržaj ili zato što uporaba tog slura govori o stavovima napadača prema Afroamerikancima.

Druga pozicija u ovoj općenitoj raspravi o pejorativima (slurovima) negira bilokakav pogrdan sadržaj i takve se teorije nazivaju *non-content-based theories*. Najistaknutiji autori koji zastupaju ovu poziciju su Luvell Anderson i Ernie Lepore. Oni se ne slažu da su slurovi pogrdni zbog sadržaja (bilo u doslovnom ili širem smislu), već smatraju da su pogrdni zato što nad njima

⁸ Primjer koji pokazuje snažnu autonomnost slurova je tvrdnja „Srbendare su dobri ljudi.“. Iako govornik ima dobro mišljenje o Srbima, slur koji je iskoristio svejedno je kontroverzan i omalovažava Srbe.

⁹ Iako postoje i drukčije podjele, mnogi autori koriste podjelu na *content-based* i *non-content-based* teorije. Među njima su i Anderson i Lepore.

postoje određene zabrane, i svako korištenje slura krši te zabrane.¹⁰ Korištenje slura, dakle, ne vrijeda metu zbog „utkanog“ pogrđnog sadržaja ili konteksta uporabe – ono vrijeda zato što je govornik prekršio određenu normu iskoristivši tu riječ. Predlaganjem *prohibicionizma* Anderson i Lepore iskazuju neslaganje s filozofskom zajednicom koja kao konsenzus uzima da slurovi imaju ili prenose pogrđan sadržaj.¹¹

Bio je ovo samo kratak uvid u mnoga pitanja koja se o pejorativima mogu postaviti. Neki od radova koji se detaljnije bave tim temama su već spomenuto djelo *Pejoratives* Christophera Homa i *Slurring Words* Andersona i Leporea. Sada slijedi središnja tema ovoga rada, a to je aproprijacija odnosno prisvajanje pejorativa.

3. APROPRIJACIJA PEJORATIVA

Aproprijacija, odnosno prisvajanje, spominje se u različitim kontekstima. Često se spominje da umjetnici prisvajaju tuđe umjetničko djelo i uključuju ga u svoje vlastito. Poznata Duchampova Mona Lisa s brkovima može se navesti kao očiti primjer aproprijacije umjetničkog djela Leonarda da Vincija. Nerijetko se govori i o aproprijaciji kulture. Svakodnevno vidamo ljude s dreadlocksima, pletenicama, slamnatim šeširima, japanskim tetovažama, iako vrlo često ti ljudi ne pripadaju kulturi čije zaštitne znakove i običaje prisvajaju. Uz navedeno, o aproprijaciji se govori i u pravnom kontekstu. Međutim, to nisu jedini konteksti u kojima može doći do aproprijacije. Aproprijacija pejorativa, točnije slurova, jedno je od najvažnijih pitanja u raspravi o pejorativima. Do aproprijacije pejorativa (slurova) dolazi kada žrtva prisvoji pojam koji je stvoren kako bi ju omalovažio, ismijavao ili uvrijedio. Riječi kao što su *queer* ili *nigga* su najčešći primjeri u literaturi. Iako su oba pojma u prošlosti bila korištena kako bi manjinske skupine prikazala kao drukčije i manje vrijedne, danas vrlo često možemo čuti kako ih te iste manjine koriste među sobom. Afroamerikanci često koriste riječ *nigga* kako bi izrazili bliskost, a neheteroseksualne i necisrodne osobe često ističu riječ *queer* kao termin kojim se ponose.¹² Iako

¹⁰ Anderson, L., Lepore, E. 2013, *What Did You Call Me? Slurs as Prohibited Words*, *Analytic Philosophy* Vol. 54 No. 3, str. 350.

¹¹ Ibid.

¹² Postoji još mnogo primjera prisvojenih pejorativa. Engleska riječ *dyke* našla je svoje mjesto u imenu lezbijskog motociklističkog kluba *Dykes on Bikes*, a riječ *geek* danas je asocijacija na bogatu supkulturu. Treba imati na umu da jedan dio grupe može prisvojiti, dok drugi dio iste grupe ne mora htjeti prisvojiti određeni pejorativ. Rijetko kada dođe do generalne aproprijacije koju je postigla riječ *gay*.

ovaj rad stavlja naglasak na apropijaciju pejorativa koji omalovažavaju čitavu skupinu, apropijacija je moguća i kada govorimo o uvredama. Naprimjer, dječak koji je iskompleksiran svojom mršavošću može odlučiti prisvojiti nadimak *Žgoljo* koji mu je često upućivan te na taj način umanjiti negativan učinak koji je nadimak imao na njega.

Način na koji znanstvenici pristupaju pitanju apropijacije pejorativa najčešće je teorijski. Analiziraju se različite uporabe istog pejorativa, proučavaju se razlozi apropijacije i rade se mentalni eksperimenti. Međutim, postoje i empirijska istraživanja na ovu temu, a jedno od značajnih proveo je profesor Adam Galinsky s timom stručnjaka. U njihovom djelu opisuje se 10 eksperimenata u kojima se istražuje veza između samoreferiranja i moći. Istraživanja, između ostalog, pokazuju da se žrtve koje same sebe nazivaju pogrđnim izrazom za grupu kojoj pripadaju osjećaju moćnije. Uz to što se žrtve osjećaju moćnije dok koriste takve izraze, okolina ih također počinje percipirati kao moćnije i manje pokorne.¹³ Galinsky, dakle, zaključuje kako apropijacija može biti dobro oružje u borbi protiv pokornosti.

Iako je uloga empirijskog istraživanja vrlo važna, teorijska analiza ne može se izostaviti u ovoj raspravi. Glavna pitanja koja se pojavljuju kada se spomene apropijacija najčešće su iz domene filozofije jezika i lingvistike. Znanstvenici se pitaju kako je apropijacija slurova uopće moguća. Traži se filozofsko-lingvistički odgovor na pitanja kao što su: kako je moguće da takvi snažni i negativni izrazi postanu neutralni ili pak pozitivni? Mogu li oni koji ne pripadaju potlačenoj skupini bezbrižno koristiti neutralni ili pozitivni oblik tog slura ili ta privilegija pripada jedino potlačenima? Kako objasniti situaciju u kojoj se dvije žrtve određenog slura međusobno pozdravljaju tim istim sluram? Dovodi li apropijacija do promjene značenja prvotnog izraza ili postoji drugo objašnjenje za prisvojene slurave?

Uzmimo za primjer slur *kurve* koji je upućen prostitutkama koje sjede na klupi. Kada čujemo taj izraz, pretpostavljamo da ga je izrekao netko kome se takve osobe gade ili netko čiji moralni kodeks ne dopušta takvo ponašanje. Međutim, što ako taj izraz ne izgovori grupa zgroženih prolaznika, već ga prostitutke bezbrižno koriste govoreći o sebi i svojim kolegicama? Taj scenarij se čini lako mogućim. Možemo zamisliti situaciju u kojoj grupa prostitutki razgovara o čudnim klijentima koje su susretali i kroz smijeh izgovore „Eh, težak je život

¹³ Galinsky, A. et al. 2013, *The Reappropriation of Stigmatizing Labels: The Reciprocal Relationship Between Power and Self-Labeling*, Psychological Science, str. 2024.

kurve!“ ili „Da smo znale, ne bismo sigurno postale kurve.“. Filozofe i jezičare zanima što se dogodilo sa značenjem u navedenim primjerima. Jedna od mogućnosti je da je došlo do promjene značenja zbog koje sada imamo značenje napadača koje je vjerojatno „promiskuitetne nemoralne žene“ i novo, neutralnije značenje koje koriste same prostitutke. Druga mogućnost je da pripadnice napadnute skupine imaju „dozvolu“ da koriste izraze koji ih omalovažavaju, odnosno da se korištenje tih izraza od strane pripadnica skupine ne smatra problematičnim. Također se može tvrditi i da prostitutke kada se nazivaju *kurvama* ne koriste slur, već citiraju svjetinu koja ih svakodnevno tako naziva. Opširnije o ovim teorijama bit će rečeno u poglavlju broj 4.

Na prvi pogled, najintuitivnija se čini prva mogućnost koja tvrdi da riječ *kurva* dobiva novo značenje, ali kako objasniti situaciju u kojoj nepoznati čovjek u prolazu načuje da se prostitutke međusobno nazivaju *kurvama* te ih i on odluči tako osloviti. Kada bi se taj prolaznik zapričao s njima i u jednom trenutku izjavio „Vi kurve se sigurno nagledate svačega.“ vjerojatno bi naljutio sve prisutne. Prolaznik se može pokušati obraniti objašnjenjem da nije mislio ništa loše, već da je koristio riječ *kurve* u neutralnom/pozitivnom značenju koje i one same koriste, no to ih vrlo vjerojatno ne bi uvjerilo. Takve situacije predstavljaju veliki problem u raspravi o aproprijaciji pejorativa. Kako bi teorija o aproprijaciji bila potpuna, ona se mora osvrnuti i na taj problem.

Jasno je da je pitanje aproprijacije pejorativa vrlo kontroverzno i upravo zato možemo točno pretpostaviti da postoje oni koji se zalažu za to da se slurovi ne prisvajaju. Prema tom stajalištu, iracionalno je i samodegradirajuće prisvojiti riječ koja je stvorena da omalovažava. Prostitutke, dakle, koje sebe nazivaju *kurvama* dodatno šire taj negativan izraz te prihvaćaju sve negativno što vežemo za tu riječ. Aproprijacija, u tom slučaju, nije ništa revolucionarno, već način na koji se širi pogrdnost. Drugi način na koji se može shvatiti aproprijaciju je kao revolucionaran čin koji oslabljuje izraz skovan u mržnji ili gađenju. Ta dijametralno suprotna ideja potiče aproprijaciju takvih izraza. Robin Brontsema u svom eseju *A Queer Revolution: Reconceptualizing the Debate Over Linguistic Reclamation* nudi slojevit pristup ovoj za ili protiv raspravi, pritom navodeći ciljeve aproprijacije koje „prisvajači“ najčešće imaju.

U ovom odjeljku čitatelj se kroz primjere upoznao s aproprijacijom i problematikom koju vežemo za nju. Poglavlje koje slijedi dublje ulazi u analizu te pojave.

3.1. BRONTSEMINA REKONCEPTUALIZACIJA

Brontsemu, kao što je već rečeno, ne zadovoljava pojednostavljeno shvaćanje rasprave o aproprijaciji. Brontsema smatra kako u osnovnoj raspravi o aproprijaciji nije dovoljno samo napomenuti da je moguće biti pobornik ili protivnik aproprijacije, već je potrebno malo dublje promotriti slojeve ovog pitanja i filozofskih pozicija koje ovdje spominjemo. Pojednostavljena podjela istaknut će dvije pozicije – poziciju *protiv* aproprijacije, koja smatra da žrtva vrijeđa sebe i svoju skupinu koristeći određeni pejorativ te poziciju *za* aproprijaciju koja na aproprijaciju gleda kao na dobar alat koji umanjuje negativnost određenog pejorativa. Brontsema nadopunjuje postojeću podjelu uzimajući u obzir kriterij odvojivosti pejorativnosti od samog pejorativa. Kada se taj kriterij uzme u obzir dobiva se podjela na tri moguće pozicije – poziciju koja smatra da je pejorativ neodvojiv od pejorativnosti te zbog toga odbija aproprijaciju, poziciju koja smatra da je pejorativ odvojiv od pejorativnosti te zbog toga podržava aproprijaciju i poziciju koja smatra da je pejorativ neodvojiv od pejorativnosti, no unatoč tome, podržava aproprijaciju.¹⁴ Razlog zašto je Brontsema važan dio ovog rada jest zato što podjela koju predlaže detaljnije prikazuje gledišta koja ljudi mogu imati prema aproprijaciji te uz dvije intuitivne pozicije naglašava i treću, onu hibridnu. Treća pozicija je zanimljiva zato što sadrži elemente i prve i druge pozicije koje su potpuno suprotne. Uz navedeno, Brontsemina podjela će čitatelju predstaviti i različite ciljeve koje „prisvajajući“ najčešće imaju kada odluče prisvojiti pejorativ. Ti ciljevi mogu biti neutralizacija pojma, pretvorba u pozitivno ili naglašavanje stigme.¹⁵

Prva pozicija, dakle, smatra da je riječ neodvojiva od pogrdnosti odnosno da se riječ nikada ne može osloboditi negativnosti koja je za nju vezana. Budući da se riječ nikada ne može „očistiti“ od negativnosti i mržnje, prva pozicija smatra da se takvu riječ ne treba prisvajati. Za njih prisvajanje slura znači vrijeđanje i sebe i drugoga koji pripada manjinskoj skupini zato što je mrzitelj skovao slur koji se prisvaja. Odluči li muška homoseksualna osoba sebe ili pripadnika grupe osloviti riječju *faggot*, ona tada koristi riječ koja je godinama mnogim pripadnicima zadavala veliku bol i umanjivala samopouzdanje. Prema ovoj poziciji, ne postoji razlog zašto bi netko htio koristiti oružje koje su izradili homofobi. No najveći je problem kod ove pozicije, kao

¹⁴ Brontsema, R. 2004, *A queer revolution: reconceptualizing the debate over linguistic reclamation*, Colorado Research in Linguistics, str. 5.

¹⁵ Ibid, str. 8-12.

što i Brontsema navodi, što ima uskogrudno shvaćanje jezika.¹⁶ Čini se pogrešnim tvrditi da, naprimjer, riječ *faggot* pripada homofobima i ima jednu jedinu namjenu. Riječi pripadaju svakome, a jezik je fleksibilan i sklon promjenama. Njihova prvobitna namjena nije njihova jedina namjena i to pokazuju mnogi primjeri. Tako se vlastita imena, za koja smatramo da su namijenjena za označavanje specifičnog pojedinca, koriste i kako bi označavala druge ljude. Svrha vlastitog imena je da istakne samo jednu osobu, a često ga koristimo potpuno drukčije. U svakodnevnom govoru možemo čuti „Razrednica nam je bila Hitler.“ ili „Mali Marko je postao Josip. Vidi se da ga je otac odgojio.“. Ovi primjeri pokazuju da riječi ponekad koristimo na načine koji se razlikuju od njihove prvobitne namjene. Zbog čega onda i slurovi prisvajanjem ne bi mogli doživjeti promjenu i biti korišteni na nove načine.

Druga pozicija, za razliku od prve, kaže da je riječ odvojiva od pogrdnosti i može se osloboditi negativnosti koja je za nju vezana. Ovo gledište promiče aproprijaciju i smatra da je ona odličan, ako ne i najbolji alat kojim se žrtva može boriti protiv govora mržnje. Ova pozicija predstavlja dva moguća cilja prisvajanja – neutralizaciju i pretvorbu u pozitivno. Muške homoseksualne osobe, dakle, mogu s vremenom neutralizirati riječ *faggot* na način da njezino korištenje postane potpuno normalno. Riječ je neutralizirana kada više ne pobuđuje prijašnje negativne konotacije i kada mrziteljima više ne može poslužiti kao oružje protiv žrtve. *Faggot*, u tom slučaju, postaje jedan od uobičajenih naziva za muške homoseksualce. Za razliku od neutralizacije, pretvorba riječi u pozitivno ne dozvoljava da se žar riječi ugasi.¹⁷ Neutralizacijom riječ postaje neutralna i više ne može niti omalovažiti niti pobuđivati golem ponos, dok pretvorbom u pozitivno riječ postaje „medalja“. Ako manjinska skupina uspije u ovoj pretvorbi, tada su izrazito uvredljiv slur uspjeli pretvoriti u vrlo pozitivnu riječ koja pobuđuje ponos te pokazuje uspjeh skupine u borbi protiv netolerancije. U tom slučaju, riječ *faggot* postaje vrlo bitan dio gay zajednice. Kada se govori o aproprijaciji ili se potiče na aproprijaciju, najčešće se misli upravo na pretvorbu slura ili uvrede u pozitivno. Za razliku od prve pozicije koja smatra da je žrtvino korištenje slura samodegradirajuće, druga pozicija smatra da i napadači i žrtve imaju jednako pravo koristiti isti slur. Ovdje se pokazuje razumijevanje prirode jezika i posjedovanja riječi – jezik je fleksibilan, promjenjiv i fascinantno te dozvoljava da se stvaraju nova značenja i

¹⁶ Ibid, str. 7.

¹⁷ Ibid, str. 8.

nove uporabe. To što je neka riječ „skovana“ sa svrhom da omalovažava ne znači da ne može postojati i druga svrha odnosno uporaba iste riječi.

Treću poziciju dobivamo kada pomiješamo gore navedene pozicije. Ona se slaže s prvom pozicijom u tome da je riječ neodvojiva od pogrđnosti te s drugom pozicijom u tome što, unatoč činjenici da su riječ i pogrđnost neodvojivi, podržava aproprijaciju. Dakle, treća pozicija podržava prisvajanje slurova iako smatra da su taj slur i njegova pogrđna komponenta neodvojivi. U ovom slučaju, „prisvajajući“ nemaju kao cilj brisanje stigme, već namjerno naglašavanje iste.¹⁸ Razlog zbog kojeg se ne želi neutralizirati ili pretvoriti riječ u pozitivnu jest taj da je stigma potrebna kako bi pokazala niži status potlačene skupine. Svrha naglašavanja stigme je davanje do znanja da je određena skupina sotonizirana i ismijavana te poticanje ljudi da razmisle o kriterijima u našem društvu. Homoseksualci, dakle, koristeći riječ *faggot* pri samoreferenciji naglašavaju da su potlačeni i indirektno postavljaju pitanje je li to zaslužno. Prkose mrziteljima govoreći „Da, mi smo ti o kojima govorite, no jesmo li uistinu toliko nenormalni i zaslužujemo li biti ovako tretirani?“. Problem kod ove pozicije je, kao i kod prve, što tvrdi da slur ne može doživjeti promjenu. Prema toj poziciji, slur je stvoren od strane mrzitelja i uvijek će biti negativan, a cilj prisvajanja je to naglašavati. Ova pozicija ovisna je o tome da stigma „živi“, jer bez stigme nema ni naglašavanja stigme i upravo to čini začarani krug.

Brontsemina podjela nije jedina moguća podjela, ali je zanimljiva zato što pokazuje različita shvaćanja odnosa između pejorativa i pogrđnosti te skreće pozornost na tri različita cilja onih koji podržavaju aproprijaciju. Neutralizacija, pretvorba u pozitivno i naglašavanje stigme nisu jedini ciljevi aproprijacije, ali to ne umanjuje zanimljivost Brontsemine klasifikacije. Nakon uvida u različita gledišta na sam čin prisvajanja, osvrnut ćemo se na neke od teorija koje pokušavaju objasniti takav čin.

4. TRI OBJAŠNJENJA APROPRIJACIJE

Kao što je već navedeno, mnogim je autorima cilj objasniti čin prisvajanja. Ovaj će se rad osvrnuti na tri teorije – teoriju višeznačnosti, teoriju izuzetka i teoriju odjekivanja.

¹⁸ Ibid, str. 10.

4.1. TEORIJA VIŠEZNAČNOSTI

Teoriju višeznačnosti predlažu zastupnici *content-based* pozicije. Način na koji ta teorija objašnjava aproprijaciju je pozivajući se na nastanak novog značenja slura koje, za razliku od standardnog, nije pogrdno. Ona se čini kao najintuitivnije objašnjenje aproprijacije i većina bi ljudi, kada bi se od njih tražilo da objasne prisvojenu uporabu, reklo da aproprijacijom dolazi do svojevrsne promjene u značenju. Budući da je višeznačnost čest pojam u filozofiji jezika i lingvistici, jasno je što se ovdje događa. Postoji standardno značenje slura i ono je pogrdno, ali žrtve su uspjele stvoriti i drugo značenje koje nije pogrdno. Žrtve učestalom uporabom mogu to sekundarno značenje „pretvoriti“ u primarno značenje slura.

U djelu *Expressivism and the Offensiveness of Slurs* nalazi se odlomak koji vrlo eksplicitno razvija teoriju višeznačnosti:

„[...] čini se plauzibilnim da je pojam prisvajanjem dobio novo značenje. Riječ *queer* tako je postala višeznačna prilikom aproprijacije. U počecima, pojam je bio jednoznačan, smatran slurom iza čije pogrdnosti stoji semantičko objašnjenje. Kasnije, on dobiva novu vrstu uobičajene uporabe koja nije pogrdna.“ (Jeshion 2013, 326)

Ovdje Jeshion uzima za primjer riječ *queer* koja se, unatoč burnoj prošlosti, danas koristi i u akademskom kontekstu. Također, inicijal riječi *queer* nalazi se u akronimu LGBTQ+ koji svakodnevno koriste pripadnici LGBTQ+ zajednice. Pobornici teorije višeznačnosti će ovu uporabu objasniti tako što će reći da i akademska i LGBTQ+ zajednica koriste drugo značenje slura *queer*. Za razliku od napadača koji koriste prvo značenje, oni uporabom drugog značenja ne omalovažavaju queer osobe.

Potts također smatra da postoje različita značenja slura. Svoju je ideju oprimirio na sljedeći način:

„Kada gay aktivisti koriste pojam *queer*, njegovo značenje [...] se jako razlikuje od onoga koje koriste na konzervativnim radiopostajama. Uzevši to u obzir, slur može biti riječ od milja kada ga koristi jedna osoba, a znak mržnje kada ga koristi druga.“ (Potts 2007, 10)

Pitanje koje se pojavljuje čitajući ovaj odlomak je postoji li mogućnost da konzervativci upotrijebe drugo, pozitivnije značenje slura. Ako postoje dva značenja slura, zašto svi govornici ne bi imali pristup i prvom i drugom značenju?

Budući da je kod riječi *queer* prisvojeno značenje prevladalo nad pogrđnim značenjem, poslužiti ćemo se kontroverznijim primjerom gdje to još nije slučaj. Prisvojeno značenje riječi *nigga* još uvijek nije prevladalo nad pogrđnim značenjem i zbog toga ju nikada ne čujemo na vijestima ili u učionicama. Ona je vrlo zastupljena među Afroamerikancima i većina Afroamerikanaca smatra da samo njima i pripada. U prijevodu, prema teoriji višeznačnosti, samo Afroamerikanci imaju pristup drugom značenju tog slura. Njihova svakodnevna uporaba slura *nigga* je bezopasna upravo zato što ne koriste klasično značenje, već ono koje nije pogrđno. Bijelci, kao što znamo, riskiraju ako izgovore taj slur. Drugi bijelci će ih odmah opomenuti, dok će se Afroamerikanci uvrijediti. Odmah će se reći da ti bijelci slur rabe na pogrđan način, a ukoliko sugovornike pokušaju uvjeriti da su na umu imali značenje koje nije pogrđno, zaključit će se da je takva uporaba pristupačna jedino Afroamerikancima. Ono što se zamjera teoriji višeznačnosti je upravo to što ne objašnjava zbog čega neki imaju, dok drugi nemaju pristup određenom značenju. Inače, sva značenja višeznačnih riječi pristupačna su svim govornicima.

Cepollaro smatra da to uopće nije problem za teoriju višeznačnosti. Ona podsjeća da u mnogim jezicima postoje osobne zamjenice čija su značenja nekima pristupačnija no drugima. Njen je primjer rečenica „Lei gradisce del tè?“. ¹⁹ U ovoj rečenici govornik nekome nudi čaj, međutim, višeznačna zamjenica *lei* ne daje jasno do znanja je li upit formalan ili neformalan. Uzmimo sličan primjer kako bismo pojasnili ideju. U hrvatskom jeziku možemo *biti s nekime na 'Vi'* ili *biti s nekime na 'ti'*, a faktori koji presuđuju koju zamjenicu „smijemo“ upotrijebiti su najčešće bliskost ili položaj. *Vi* rabimo kada smatramo da nemamo pravo iskoristiti *ti*. Profesora ćemo, naprimjer, oslovljavati s *Vi* zato što postoji velika mogućnost da ga *ti* uvrijedi. Osvrnimo se na slučaj u množini koristeći se jednakom logikom. Kada se obraćamo dvama profesorima s *vi*, ovdje postaje neprepoznatljivo persiramo li ili ne. Postoji mogućnost da koristimo onaj *vi* koji koristimo i kada se

¹⁹ Cepollaro, B. 2017, *Let's Not Worry about the Reclamation Worry*, Croatian journal of philosophy, str. 186.

obraćamo grupi prijatelja, a postoji i mogućnost da koristimo neki „uzvišeniji“ *vi*. Rečenica „Zašto me to pitate?“ može se shvatiti na dva načina:

(1) Zašto me vas dvojica to pitate?

(2) Zašto me to pitate, poštovani profesori?

Čini se da je ovdje situacija jednaka kao i kod slurova. Kao što bijelci nemaju pristup pozitivnom značenju slura *nigga*, tako ni učenici nemaju pristup značenju (1) kada se obraćaju profesorima. U oba slučaja određenoj skupini govornika „ukinuto je pravo“ na uporabu određenog značenja zbog raznih kontekstualnih faktora. Međutim, postoji razlika u primjerima. Kada učenik upita profesore „Zašto me to pitate?“ nitko ga neće uzrujano okriviti za uporabu značenja (1), dok će se bijelca odmah napasti uz pretpostavku da koristi negativno značenje. U primjeru s učenikom ostaje nejasno koje značenje koristi, a u primjeru s bijelcem pretpostavlja se najgore. Čak i da se radi o buntovnom učeniku, ostaje otvorena mogućnost da koristi *vi* u značenju (2). Miroljubivi bijelac, s druge strane, nema tu privilegiju – praktički mu je dostupno jedino negativno značenje. Izgleda da se višeznačne zamjenice i slurovi ne ponašaju jednako u praksi, a to može dovesti u pitanje primjer kojim Cepollaro brani teoriju višeznačnosti.

4.2. TEORIJA IZUZETKA

Teorija izuzetka odnosno '*escape clause*' *account* je teorija koja se, za razliku od prve teorije, veže uz zastupnike *non-content-based* pozicije. Konkretnije, ovu teoriju predlažu Anderson, Lepore i ostali prohibicionisti. Prema njihovom mišljenju, prisvajanjem ne dolazi do nikakve promjene značenja, kao što je to slučaj u prethodno opisanoj teoriji, već se aproprijacija pokušava objasniti putem „dozvole“ za kršenje zabrane. Prema prohibicionistima, slurovi nisu toliko kontroverzni i uvredljivi zbog pogrdnog sadržaja koji posjeduju ili prenose, već su uvredljivi zato što njihovo korištenje podrazumijeva kršenje zabrane njihova korištenja. To su riječi koje, čim iskorištene, krše normu i uzrokuju nemir u društvu. To bi moglo objasniti zašto su slurovi toliko autonomni da omalovažavaju čak i kada su negirani, citirani ili izgovoreni od

strane ljudi koji možda i ne žele omalovažavati. Nad slurrom stoji zabrana i zato je svaka pojava slura uvredljiva.²⁰ No kako će onda prohibicionisti objasniti apropijaciju?

Ovdje dolazimo do teorije izuzetka. Prema Andersonu i Leporeu, pripadnici napadnute skupine ne krše zabranu kada koriste slur kojemu su meta. Tako, naprimjer, prostitutke mogu bez kršenja zabrane o sebi i svojim kolegicama govoriti kao o *kurvama* – one su izuzetak i njihova se uporaba slura razlikuje od svih ostalih (pogrdnih) uporaba. Kako njihova teorija izuzetka ne bi ispala poput brzinske zakrpe, autori čitatelju skreću pozornost na to kako mnogi zakoni i odredbe imaju slične klauzule. Navode primjer kada naftni embargo dozvoljava izvoz, ali ne i uvoz nafte te ističu kako su lijekovi i medicinski preparati često izuzetak kada govorimo o zabrani trgovanja.²¹ Dobar primjer izuzetka od zabrane je hitna pomoć koja prolazi kroz crveno svjetlo. Dok je drugim vozačima u svim situacijama zabranjeno „proći kroz crveno“, hitna pomoć si u određenim slučajevima to može dozvoliti.

Slijedi jedan od važnijih ulomaka u kojem Anderson i Lepore objašnjavaju proces od žrtvina prisvajanja slura do nestanka zabrane korištenja:

„Afroamerikancima je, u određenim okolnostima, dozvoljeno oslovljavanje riječju *nigger*, gay osobama riječju *queer*, ženama riječju *bitch* i slično. Kada apropijacija postane dovoljno učestala, moguće je da se ublaži zabrana nad riječju. Tada prisvojena uporaba slura, u strogo određenim uvjetima, postaje dostupna i pojedincima koji ne pripadaju napadnutoj skupini. [...] U trenutku kada takva praksa postane učestala i uobičajena, slurovi, kao što je slučaj kod riječi *suit*, *Tory* i *limey*, gube svoj intenzitet.“ (Anderson i Lepore 2011, 42)

Slur je, dakle, u početku zabranjen. Članovi napadnute skupine jedini imaju svojevrsnu „propusnicu“ te smiju koristiti slur koji ih omalovažava bez da prekrše zabranu. Takva uporaba postaje vrlo česta zbog čega se zabrana nad riječju ublažava. Određeni pojedinci koji nisu dio napadnute skupine dobivaju propusnicu za sličnu uporabu. Uzmimo za primjer feministkinju koja se ne bavi prostitucijom ili aktivista za ljudska prava koji nije homoseksualac. I feministkinja i aktivist će s vremenom moći iskoristiti riječ *kurva* ili

²⁰ Anderson, L., Lepore, E. 2013, *What Did You Call Me? Slurs as Prohibited Words*, *Analytic Philosophy* Vol. 54 No. 3, str. 353.

²¹ Anderson, L., Lepore, E. 2011, *Slurring Words*, *Noûs*, str. 42.

faggot na sličan način kao i žrtve. Budući da su borci za ljudska prava i praktički marširaju zajedno s manjinskom skupinom, uspjeh će iskoristiti riječ bez da uvrijede manjinu. U ovom slučaju, nečlanovi uspijevaju iskoristiti slur bez kršenja zabrane te dodatno ublažavaju zabranu. Na poslijetku, sve više ljudi počinje koristiti određeni slur zbog čega dolazi do gubitka intenziteta i, na koncu, nestanka zabrane.

Ovime su prohibicionisti ponudili odgovore na osnovna pitanja o apropijaciji. Slurovi su toliko kontroverzni zato što su zabranjeni, a ne zato što imaju ili prenose pogrdan sadržaj. Uporaba nečlana znači kršenje zabrane, dok se uporaba člana ne smatra kršenjem zabrane. Nečlanu nije nedostupna „dozvoljena“ uporaba slura – ona postaje dostupna kada zabrana dovoljno oslabi. Prohibicionisti, za razliku od teoretičara višeznačnosti, apropijaciju ne objašnjavaju pozivanjem na promjenu značenja, već je sve stvar dozvole za korištenje zabranjene riječi. Iako su ponudili odgovore na prethodno navedena pitanja, neki autori te odgovore smatraju nezadovoljavajućima. Drugi pak kritiziraju same temelje prohibicionizma.

Profesor Mišćević jedan je od onih koji kritiziraju redosljed koji stoji u srži prohibicionizma. On smatra da prohibicionisti izvrću redosljed, odnosno *stavljaju kola pred konja* (na engleskom *put the cart before the horse*) kada kažu da su slurovi zabranjeni i da zbog toga njihovo korištenje vrijeđa.²² To je najčešći argument upućen prohibicionistima. Čini se da je situacija obrnuta od onoga što tvrde Anderson i Lepore – slurovi ne vrijeđaju zato što su zabranjeni, već su zabranjeni zato što vrijeđaju. Postavlja se pitanje na čemu točno prohibicionisti temelje zabranu nad slurom i tko su oni koji uvode takve zabrane. Prema mnogim kritičarima prohibicionizma, među kojima je i Mišćević, riječ postaje zabranjena (pogrdna) upravo zato što se manjinska grupa osjećala uvrijeđeno i proglasila ju pogrdnom.²³

Što se tiče teorije izuzetka, može se reći da je klauzula o kojoj prohibicionisti govore problematična. Zbog čega članstvo daje članovima imunitet kada govorimo o kršenju zabrane? Postoje situacije gdje član određene grupe mrzi i želi omalovažavati tu grupu kojoj pripada. Uzmimo za primjer homoseksualca koji se gadi sam sebi zato što je

²² Mišćević, N., Perhat, J. 2016, *A Word which Bears a Sword: Inquiries into Pejoratives*, Kruzak, str. 133.

²³ Ibid.

homoseksualac. Ta osoba će, iako je član grupe, koristiti riječ *faggot* onako kako to čine nečlanovi. Njegova uporaba slura *faggot* neće biti jednaka uporabi onih članova koji poštuju svoju skupinu, već će biti sličnija uporabi napadača. Prohibicionisti mogu odgovoriti na dva načina. Prva mogućnost je reći da je status takvih članova jednak statusu ostalih članova skupine, odnosno da ne dolazi do povrede zabrane korištenja, što se čini pogrešnim. Druga mogućnost je reći da takvi članovi krše zabranu korištenja, ali tada dobivamo izuzetak unutar teorije izuzetka. Prohibicionisti nam, u svakom slučaju, duguju bolje objašnjenje svoje klauzule.

4.3. TEORIJA ODJEKIVANJA

Claudia Bianchi nije zadovoljna objašnjenjem koje nudi teorija višeznačnosti. Budući da je i sama zastupnica *content-based* pozicije, uzima si za cilj dokazati da postoji bolje objašnjenje aproprijacije od onoga koje se poziva na nastanak novog značenja. Njena teorija je izgrađena na ideji da žrtve ne *koriste* slur kao što to čine napadači, već ga samo *spominju*.²⁴ Ideja je da napadači koristeći slur žele izraziti upravo ono što slur primarno izražava ili prenosi, dok žrtve to ne žele, već spominju slur i izražavaju neslaganje s napadačima. Žrtvina uporaba je svojevrsna jeka napadačeve uporabe. Kao što se odjek urlika ontološki razlikuje od samog urlika, tako se i „jeka“ slura razlikuje od primarne uporabe slura. Afroamerikanci koji se međusobno oslovljavaju riječju *nigga* ne žele izraziti ono što rasist želi izraziti tom riječju – oni navedeni slur koriste na ironičan način. Takvom ironičnom uporabom žrtva iskazuje nepodržavajući stav prema mrziteljskim stavovima napadača.²⁵

Bianchi u svom djelu pravi jasnu distinkciju između deskriptivne i atributivne uporabe jezika. Deskriptivan jezik govori o stanju stvari, dok atributivan jezik govori o stanju stvari na meta razini. To znači da atributivan jezik govori o tuđem pogledu na stanje stvari.²⁶ Kao primjer možemo uzeti rečenicu „Firma je u ogromnim dugovima.“ koju izgovara zaposlenik koji nakon razgovora sa šefom o tome informira kolege. Iako je

²⁴ Bianchi, C. 2014, *Slurs and appropriation: An echoic account*, Journal of Pragmatics, str. 40.

²⁵ Ovdje ironiju ne treba shvaćati u kontekstu humora. Žrtva je ironična u smislu da izgovara ono što ne smatra istinitim i pritom izražava kritiku rasističkih stavova.

²⁶ Bianchi, C. 2014, *Slurs and appropriation: An echoic account*, Journal of Pragmatics, str. 39.

izgovara zaposlenik, kolege će tu izjavu pripisati šefu budući da jedini ima uvid u ekonomsko stanje firme. Odjekivanje je vrsta atributivne uporabe gdje govornik daje do znanja koji je njegov stav prema tuđoj izjavi. Zaposlenik, dakle, može rečenicom „Firma je u ogromnim dugovima.“ izraziti različite stavove. On se zbog toga može osjećati zabrinuto, žalosno, ljuto, pa čak i sretno. Kada bi zaposlenik izjavu izgovorio skeptično i implicirao da šef pretjeruje ili ne govori istinu, tada bismo govorili o ironičnoj uporabi. Ovakva specifična uporaba je ključna za objašnjenje aproprijacije.

Žrtve uspijevaju koristiti slur na način koji nije pogrdan upravo zato što je njihova uporaba ironična. Kao što je to slučaj kod izjava, osoba može biti ironična i kada koristi jednu riječ. Zamislimo situaciju u kojoj društvo Ivana naziva *neznalicom*. Ivan im može odgovoriti na način da iskoristi njihovu riječ na ironičan način kao što je to slučaj u „*Neznalica* čita više knjiga nego vi.“. Ovdje on koristi njihovu riječ, ali pritom izražava neslaganje s onim što ona izražava. Isto vrijedi i za slurove – žrtve pri izgovaranju slura izražavaju neslaganje s onime što taj slur znači ili implicira.

Bianchi nudi objašnjenje i za specifične slučajeve – za negativnu unutarnju i pozitivnu vanjsku uporabu. Prema teoriji odjekivanja, članovi manjinske skupine mogu probati uvrijediti ostale članove pretvarajući se da se slažu s onime što napadači podrazumijevaju kada iskoriste slur.²⁷ Što se tiče prethodno navedenog primjera u kojem se homoseksualcu gadi vlastita seksualnost, iz čega slijedi da mu se gadi i skupina kojoj pripada, tada ne govorimo o „lažnom“ slaganju s napadačima. Pobornici teorije odjekivanja bi na ovaj primjer odgovorili pozivanjem na *jasne indikatore neslaganja s napadačem*.²⁸ Iako pripadnost napadnutoj grupi najčešće podrazumijeva neslaganje s napadačem, primjer s homoseksualcem koji pogrdno koristi riječ *faggot* pokazuje da to nije uvijek slučaj. Ponašanje tog pojedinca daje do znanja da on ne posjeduje jasne indikatore neslaganja s napadačem i to ga čini svojevrsnim izopćenikom iz vlastite skupine. Jasni indikatori, odnosno manjak istih, mogu objasniti negativnu unutarnju uporabu. Shodno tome, prisutnost istih objašnjava i pozitivnu vanjsku uporabu. Određeni pojedinci u

²⁷ Ibid, str. 43.

²⁸ Bianchi takve znakove ne naziva indikatorima neslaganja, ali ideja je ista. Ona govori o *unmistakable public means* koji pokazuju da se netko ne slaže s napadačevim stavovima i idejama. Pripadnost grupi smatra se najjačim indikatorom da se netko ne slaže s omalovažavanjem njegove grupe.

određenim uvjetima mogu koristiti slur na način koji nije pogrdan ukoliko posjeduju jasne indikatore neslaganja s napadačem. Bianchi navodi zanimljiv primjer kada pripadnici bijele rase uspijevaju među sobom koristiti slur *nigga* na način koji nije pogrdan. Bijelci koji svojim ponašanjem i odijevanjem daju do znanja da su štovatelji hip-hop kulture posjeduju indikatore koji im često omogućuju pozitivnu vanjsku uporabu slura *nigga*.²⁹

Problem kod teorije odjekivanja je taj što se ponekad čini da napadnute grupe slurove ne koriste atributivno. Inače, čovjek koji „odjekuje“ drugoga ili se koristi ironijom čini to svjesno, s namjerom da upravo to učini. Osoba koja ironično izgovara rečenicu „Ma naravno da si ti u pravu, ja sam najveći glupan koji postoji...“ želi da se prepozna njegova namjera da „odjekuje“ sugovornika i iskoristi ironiju. Što se tiče prisovjene uporabe slurova, česte su situacije u kojima članovi koriste riječi bez takve namjere. Afroamerikanci pri pozdravu često koriste frazu „What’s up, my nigga?“ i čini se da ovdje nemaju namjeru naglasiti da „odjekuju“ rasiste, već koriste riječ *nigga* kao što bi iskoristili i riječ *brother*. Ista je stvar, naprimjer, i s već spomenutim slukrom *kurva* – malo je vjerojatno da se prostitutke pri svakoj uporabi ovog slura svjesno distanciraju od napadačevih stavova naglašavajući ironiju. Teorija odjekivanja je zanimljiv prijedlog, ali upitno je možemo li njome objasniti prisvojenu uporabu.

5. STAV AUTORA

Prethodno analizirane teorije na različite načine pokušavaju objasniti čin aproprijacije. Zastupnici teorije višeznačnosti to čine tako što predlažu nastanak pozitivnog značenja, zastupnici teorije izuzetka govore o svojevrsnoj „imunosti“ članova skupine na zabranu korištenja, a zastupnici teorije odjekivanja o odjekivanju koje člana ograđuje od pogrdne uporabe. Međutim, svako objašnjenje nailazi na prepreku. Prva teorija ne uspijeva dovoljno dobro objasniti zašto nečlan nema pristup pozitivnom značenju odnosno zašto se ne može obraniti tvrdeći da koristi ono drugo, pozitivno značenje slura. Prohibicionisti moraju pojasniti razloge na kojima se temelji njihova zabrana i dati zadovoljavajuće objašnjenje za negativnu unutarnju uporabu. Teorija odjekivanja mora objasniti zbog čega

²⁹ Ibid.

se čini da prisvojena uporaba slura nije atributivna odnosno ironična. Ovi prigovori ne bi trebali potaknuti čitatelja da zanemari navedene teorije, već da promisli o elementima svake od njih te pokuša ojačati postojeću ili predložiti novu teoriju aproprijacije.

Uzevši u obzir primjere iz prakse i pročitana djela, veću prednost dajem stajalištu koje tvrdi da slurovi sadrže ili prenose pogrđan sadržaj. Slurovi vrijeđaju i pokreću sukobe, a teško je povjerovati da do toga dolazi samo zato što se radi o kršenju zabrane korištenja. Izgleda da veliku ulogu u vrijeđanju igraju stavovi govornika koji upućuje takve riječi. Što se tiče prisvojene uporabe, odnosno one koja nije pogrđna, smatram da ju možemo objasniti pomoću već spomenutih *indikatora neslaganja s napadačem*. Ti indikatori pokazuju da se osoba ne slaže s napadačevim stavovima i ograđuju tu osobu od pogrđne uporabe slura. Sličnu ideju predlaže Cepollaro, samo što ona govori o *autoritativnosti (mjerodavnosti)*.³⁰ Prema Cepollaro, pozitivna ili neutralna uporaba slura je omogućena ako postoji vrlo velika vjerojatnost da govornik ne omalovažava manjinsku skupinu. Dakle, govornici za koje društvo smatra da imaju visoku razinu autoritativnosti uspijevaju iskoristiti slur na način koji nije pogrđan.³¹ Oni, s druge strane, koji svojim ponašanjem, iskustvima i stavovima nisu uvjerali sugovornike, neće uspjeti iskoristiti slur bez da uvrijede. To objašnjava zašto kod heteroseksualne osobe koja se cijeli život bori za prava LGBTQ+ zajednice postoji veća vjerojatnost da bezopasno iskoristi riječ *dyke* od heteroseksualne osobe koja je samo izjavila da nema apsolutno ništa protiv LGBTQ+ zajednice. Također, autoritativnost objašnjava i negativnu unutarnju uporabu. Homoseksualna osoba koja upadne u krizu te počne sebe i svoju skupinu smatrati nenormalnima, izgubit će autoritativnost i neće moći bezopasno iskoristiti riječ *faggot*.

Ovo objašnjenje prisvojene uporabe vrlo je zanimljivo te uspijeva objasniti pozitivnu vanjsku i negativnu unutarnju uporabu. Međutim, kao što i sama Cepollaro napominje, treba uzeti u obzir da faktori koji određuju nečiju autoritativnost mogu biti vrlo kompleksni i razlikovati se od primjera do primjera.³²

³⁰ Cepollaro, B. 2017, *Let's Not Worry about the Reclamation Worry*, Croatian journal of philosophy, str. 187-189.

³¹ Postoje Afroamerikanci koji nemaju ništa protiv činjenice da Latinoamerikanci koriste slur *nigga* na prijateljski način. Takvi slučajevi pokazuju da pripadnost grupi nije presudan faktor, već su to ponekad slična iskustva koja govornici proživljavaju ili su proživjeli u prošlosti.

³² Cepollaro, B. 2017, *Let's Not Worry about the Reclamation Worry*, Croatian journal of philosophy, str. 188.

6. ZAKLJUČAK

Ovaj rad je pokazao da su pejorativi, a posebice slurovi, vrlo zanimljiva, opširna i nedovoljno obrađena tema u lingvistici i filozofiji jezika. Problemi nastaju počevši od same definicije i klasifikacije pejorativa. U početku rada zadovoljili smo se definicijom da su oni „negativne“ riječi koje većinom koristimo kako bismo se rugali ili omalovažili. Iako se može prigovoriti formulaciji ove definicije, ona nam je dobro poslužila kako bismo dalje gradili analizu. Nakon toga smo ih podijelili na dvije skupine – pejorative koji kao metu imaju pojedinca (uvrede) te pejorative koji omalovažavaju čitavu skupinu kojoj određeni pojedinac pripada (slurovi). Od tog trenutka fokus rada prelazi na slurove. Slurovi omalovažavaju na nacionalnoj ili rasnoj osnovi, na osnovi roda ili spola, seksualne orijentacije, zanimanja i tako dalje, a neki od zanimljivih primjera su *srbendara*, *faggot* i *kurva*. Pitanja koja filozofe i lingviste najviše zanimaju su pitanje ekspresivnosti i deskriptivnosti takvih izraza, pitanje istinitosti, pitanje suučesništva, pitanje umetnute uporabe i autonomnosti te pitanje aproprijacije. Upravo odgovori na ta pitanja dijele znanstvenike u dvije skupine – *content-based* teoretičare i *non-content-based* teoretičare. Dok jedni smatraju da slurovi omalovažavaju žrtve zbog pogrđnog sadržaja kojeg u doslovnom smislu posjeduju ili pak prenose, drugi negiraju ikakav pogrđan sadržaj.

Kada se ustanovilo da je rasprava o prirodi slurova vrlo opširna, rad prelazi na glavnu temu – aproprijaciju ili prisvajanje slurova. Do prisvajanja dolazi kada meta slura ili uvrede prisvoji pojam koji je stvoren kako bi ju omalovažio. Neke riječi kao što su *nigga* i *queer* u prošlosti su omalovažavale, ali ih danas vrlo često čujemo u pozitivnom kontekstu, najčešće među pripadnicima skupine. Brontsema nam prezentira svoju podjelu koja uključuje tri gledišta na aproprijaciju – gledište koje smatra da je slur neodvojiv od pejorativnosti te zbog toga odbija aproprijaciju, ono koje smatra da je slur odvojiv od pejorativnosti te zbog toga podržava aproprijaciju i ono koje smatra da je slur neodvojiv od pejorativnosti, ali unatoč tome podržava aproprijaciju. Ustanovili smo da teorije koje smatraju da su slurovi neodvojivi od pogrđnosti imaju uskogrudno shvaćanje jezika i ne uzimaju u obzir njegovu fleksibilnost. Uz navedenu podjelu Brontsema ističe i tri cilja aproprijacije – neutralizaciju pojma, pretvorbu u pozitivno i naglašavanje stigme. Ovime nam pomaže dobiti uvid u različitosti govornika.

Na poslijetku smo se osvrnuli na tri teorije koje pokušavaju uspješno objasniti aproprijaciju – teoriju višeznačnosti (*ambiguity account*), teoriju izuzetka (*'escape clause' account*) Andersona i Leporea, i teoriju odjekivanja (*echoic account*) Claudije Bianchi. Sve tri teorije pokušavaju objasniti kako je moguće da takvi negativni izrazi aproprijacijom postanu prihvatljivi te raspravljaju o različitim uporabama istog slura. Teorija višeznačnosti pretpostavlja da dolazi do nastanka novog, pozitivnog značenja, ali mnogi smatraju da ne uspijeva objasniti zbog čega je nečlanovima takva uporaba nedostupna. Cepollaro to pokušava objasniti usporedbom slurova s višeznačnim zamjenicama, međutim, ispada da njihovo ponašanje nije jednako. Teorija izuzetka koju predlažu Anderson i Lepore govori o klauzuli koja članovima grupe dozvoljava da prekrše zabranu korištenja slura. Njihova ideja da članstvo dozvoljava kršenje zabrane ne uspijeva objasniti negativnu unutarnju uporabu kao što je uporaba riječi *faggot* od strane homoseksualca koji mrzi sebe i svoju skupinu. Uz to, temelji njihovog prohibicionizma se čine klimavima. Prohibicionizam izvrće redoslijed zbog čega se postavlja pitanje na čemu točno prohibicionisti temelje zabranu nad slurom. Teorija odjekivanja koju predlaže Bianchi pokušava objasniti aproprijaciju pomoću atributivnog jezika. Prema njoj, članovi slurove koriste drukčije od napadača tako što „odjekuju“ njihove riječi. Kada homoseksualac iskoristi riječ *faggot*, on je ironičan i distancira se od pogrдне uporabe. Problem kod ove teorije je što ironiju inače upotrebljavamo s namjerom, a čini se da pri „odjekivanju“ slurova to nije slučaj.

Sve u svemu, radi se o vrlo kompleksnoj temi i potrebno je u obzir uzeti razne faktore te obratiti pozornost na specifične slučajeve. Moguće je da autoritativnost govornika uspijeva objasniti prisvojenu uporabu, ali zaključili smo da je za utvrditi takvo što potrebno detaljnije istraživanje. O aproprijaciji se može još štošta napisati, upravo zato što je mlada tema u lingvistici i filozofiji jezika. Uz navedeno, ustanovili smo da svaki slur ima vlastitu priču – neki slurovi su praktički izgubili negativnu konotaciju, drugi su dozvoljeni samo unutar grupe, dok treći još nisu ni započeli proces aproprijacije. Neovisno o statusu slura, važno je da se prisvajanje nastavi zato što je praksa pokazala da je ono ponekad najjače oružje u borbi protiv govora mržnje.

7. SAŽETAK

U ovom radu čitatelj se upoznaje s vrstama pejorativa, karakteristikama slurova te aproprijacijom istih. Glavni je cilj skrenuti pozornost na zanimljivi fenomen prisvajanja slurova od strane žrtve te razmotriti teorije koje pokušavaju objasniti taj proces. Razmatraju se tri različita objašnjenja – teorija višeznačnosti, teorija izuzetka i teorija odjekivanja. Uz navedeno, jedan dio rada posvećen je Brontseminoj rekonceptualizaciji rasprave o pejorativima. Njegova podjela daje uvid u razlike pobornika i protivnika aproprijacije te ističe ciljeve onih govornika koji podržavaju aproprijaciju.

KLJUČNE RIJEČI: pejorativi, slurovi, aproprijacija (prisvajanje), Brontsema, teorija višeznačnosti (*ambiguity account*), teorija izuzetka (*'escape clause' account*), teorija odjekivanja (*echoic account*)

8. LITERATURA

Anderson, L., Lepore, E. 2013, *What Did You Call Me? Slurs as Prohibited Words*, Analytic Philosophy Vol. 54 No. 3

Anderson, L., Lepore, E. 2011, *Slurring Words*, Noûs

Bianchi, C. 2014, *Slurs and appropriation: An echoic account*, Journal of Pragmatics

Brontsema, R. 2004, *A queer revolution: reconceptualizing the debate over linguistic reclamation*, Colorado Research in Linguistics

Cepollaro, B. 2017, *Let's Not Worry about the Reclamation Worry*, Croatian journal of philosophy

Galinsky, A. et al. 2013, *The Reappropriation of Stigmatizing Labels: The Reciprocal Relationship Between Power and Self-Labeling*, Psychological Science

Hom, C. 2010, *Pejoratives*, Philosophy Compass

Jeshion, R. 2013, *Expressivism and the Offensiveness of Slurs*, Philosophical Perspectives 27

Miščević, N., Perhat, J. 2016, *A Word which Bears a Sword: Inquiries into Pejoratives*, Kruzak

Potts, C. 2007, *The Centrality of Expressive Indices*, Theoretical Linguistics

8.1. INTERNETSKI IZVORI

<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47339> (20. lipnja 2021.)

<https://proleksis.lzmk.hr/41216/> (20. lipnja 2021.)

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/pejorative> (20. lipnja 2021.)

<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/pejorative?q=pejorative> (20. lipnja 2021.)